

Jezična obilježja slikovnica

Ćosić, Lorena

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:928519>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

LORENA ĆOSIĆ

JEZIČNA OBILJEŽJA SLIKOVNICA

Završni rad

Pula, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

LORENA ĆOSIĆ

JEZIČNA OBILJEŽJA SLIKOVNICA

Završni rad

JMBAG: 0303085908, redovni student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Hrvatski jezik

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentor: izv. prof. dr. sc. Helena Pavletić

Pula, 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. GOVOR	2
3. JEZIK.....	2
3.1. Jezična komunikacija	3
3.2. Norme jezika.....	4
4. KOMUNIKACIJA.....	5
5. RAZVOJ JEZIKA I GOVORA KOD DJECE	6
6. DJEČJA KNJIŽEVNOST	9
7. SLIKOVNICA	11
7.1. Povijest slikovnice.....	12
7.2. Razlika između ilustrirane knjige i slikovnice	13
7.3. Podjela slikovnica	14
7.4. Likovni aspekti u slikovnici	15
7.5. Tekstualni aspekti u slikovnici	16
7.6. Uloga slikovnice.....	16
7.6.1. Informacijsko-odgojna funkcija.....	17
7.6.2. Spoznajna funkcija	17
7.6.3. Iskustvena funkcija	17
7.6.4. Estetska funkcija.....	17
7.6.5. Zabavna funkcija	17
7.7. Kako odabrati slikovnicu za dijete?	18
8. LEKSIČKA OBILJEŽJA	18
9. GRAMATIČKA OBILJEŽJA	19
9.1. Vrste riječi.....	19
9.2. Vrste rečenica	22
10. ANALIZA LEKSIČKIH I GRAMATIČKIH OBILJEŽJA U ODABRANIM SLIKOVNICAMA.....	23
10.1. Slikovnica „Baci dudu“.....	24
10.2. Slikovnica „U kazalištu“	25
10.3. Slikovnica „Ljubav“.....	26
10.4. Slikovnica „Ovčicu je strah jer će dobiti brata“	27

10.5. Slikovnica „Ana i gospodin Strahojed“	28
10.6. Slikovnica „Slonić Nonić i izgubljeni pilić“	29
10.7. Slikovnica „Mrljek i Prljek mućkaju bljakavi napitak – Priča o pokvarenom zubu“	31
10.8. Slikovnica „Vita ne govori ružne riječi“	32
11. ZAKLJUČAK.....	34
12. LITERATURA	35
13. IZVORI.....	38
14. POPIS SLIKA	39
15. SAŽETAK	40
16. SUMMARY	41

1. UVOD

Komunikacija je temelj svakoga društva. Čovjek komunicira s drugim ljudima, iznosi svoje misli i ideje, a upravo za to potreban mu je jezik i govor koji usvaja od rođenja. Dolaskom na svijet dijete postaje dio društvene zajednice. Prije nego počne govoriti dijete također komunicira, ali ne govorom već gestama, dijete guguće, koristi se raznim načinima kako bi izrazilo svoje potrebe. Veliku ulogu u razvoju govora i jezika kod djeteta ima odrasla osoba. Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete susreće i upravo odrasla osoba je ta koja slikovnicu nudi djetetu. Slikovnicu treba izabrati na način da je prilagođena djetetovim mogućnostima, što kvalitetnije napisana i bogata ilustracijama. Završni rad naziva „Jezična obilježja slikovnica“ obuhvaća deset naslova. Započinje opisivanjem i iznošenjem temeljnih činjenica o govoru, komunikaciji i jeziku. Nadalje, u završnom radu opisana je rana komunikacija i razvojne faze unutar komunikacije. Opisan je i razvoj govora i jezika do šeste godine djetetova života te norme, odnosno pravila jezika. Također, određuje se i dječja književnost te slikovnica kao prva knjiga u djetetovom životu. Nakon opisivanja i definiranja bitnih činjenica o govoru, komunikaciji i jeziku, ali i pisanju o dječjoj književnosti i slikovnici, dolazi se do praktičnog dijela samog rada, a to je analiza leksičkih i gramatičkih obilježja u odabranim slikovnicama. Za analizu leksičkih i gramatičkih obilježja, izabrane su problemske i edukativne slikovnice. Jezičnom analizom odabranih slikovnica želi se pokazati da slikovnice omogućuju usvajanje leksika, a time posljedično i sposobnost razvoja govora i komunikacije.

2. GOVOR

Dolaskom na svijet dijete postaje dio društvene zajednice. Dijete prije nego počne govoriti, određenim znakovima, gestama pokušava izraziti svoje potrebe. Majka na djetetove poruke odgovara onako kako ih je protumačila. Aktivnosti djeteta i majke prije svega trebaju biti kvalitetne jer upravo one postaju osnova svjesnog sporazumijevanja koje kasnije prerasta u namjernu razmjenu informacija koja se naziva komunikacija. Majka svoj govor treba prilagođavati djetetu. Rečenice koje koristi trebaju biti jednostavne kako bi ih dijete razumjelo. Vrlo je velika uloga odrasle osobe u komunikaciji s djetetom jer dijete ne usvaja samo riječi, već u interakciji s odraslima pokušava razumjeti i odgovoriti na poruke.

Vladimir Anić u *Rječniku hrvatskog jezika* (1994) određuje govor kao sposobnost čovjeka da se sporazumijeva, kao sustav znakova koji služi za sporazumijevanje, ali i idiom unutar jezika koji se prepoznaje po svojim svojstvima.

Šego (2009) objašnjava govor kao jezik u akciji, odnosno kao optimalnu zvučnu komunikaciju.

3. JEZIK

Vladimir Anić (1994) definira jezik kao sustav glasova, naglasaka, gramatike, riječi i fraza koje služe ljudima da iznose svoje misli, osjećaje i ideje, dok Šego (2009) određuje jezik kao prirodni komunikacijski sustav. Jezik, dakle, služi za usvajanje znanja, slanje i primanje poruka, iznošenje misli, osjećaja i ideja, pomoću jezika osoba se socijalizira. Jezik ima nekoliko razina, a to su fonološka, morfološka, sintaktička, semantička i pragmatička.

„Jezik je društvena tvorevina i zajednički je svim pripadnicima iste jezične zajednice, a govor je individualna tvorevina svakog pojedinca“ (Pavličević-Franić, 2005:14). Razumijevanje, pak, odnosa između govora, jezika i mišljenja temelj je za uspješno odvijanje procesa jezične komunikacije. Nekada su se jezik i govor poistovjećivali, međutim oni jesu povezani, ali nisu istovjetni (Pavličević-Franić, 2005).

Naime, jezik se može definirati kao apstraktan sustav znakova i pravila po kojima se znakovi kombiniraju u svrhu sporazumijevanja među ljudima (Pavličević-Franić, 2005).

Jezik je sustav znakova, odnosno ono po čemu su jezične jedinice ustrojene kako bi se njima moglo komunicirati. Govor je stvarno komuniciranje koje je ustrojeno po zakonitostima jezika kao sustava. „Jezik se dakle poima kao mogućnost (potencijal), kao ono zahvaljujući čemu se može komunicirati, kao model, a govor kao ostvarenje (realizacija) toga modela“ (Pranjković i Silić, 2007:276).

3.1. Jezična komunikacija

Jezična komunikacija ostvaruje se na svakodnevnoj razini i to na dva načina: usmeno (govorom) i pismeno (pismom) (Pavličević-Franić, 2005).

Govoreni jezik temeljni je oblik sporazumijevanja ljudske zajednice te je znatno stariji od pisma, a usvaja se spontano. Jedinice govorenog jezika jesu glasovi, odnosno najmanji dijelovi izgovorene riječi.

„Pisani jezik jest sustav grafičkih znakova (grafema ili slova) u kojemu se mogu ostvariti jedinice nekog jezika“ (Pavličević-Franić, 2005:30). Za pisanje, potrebno je svladati slovopisni sustav jezika te naučiti pravopisna pravila određenoga jezika.

Govoreni i pisani jezik imaju zajedničku namjenu, odnosno komunikaciju te pripadnost istom jezičnom sustavu. Usmena komunikacija temelji se na zakonitostima i normama govorenog jezika, a pismena komunikacija temelji se na zakonitostima pisanog jezika koji ima svoje norme, stilove pisanja i pravila organizacije teksta (Pavličević-Franić, 2005).

Uspješna jezična komunikacija uvjetovana je unutarnjim, lingvističkim preduvjetima, ali i vanjskim, nelingvističkim, odnosno socijalnim i psihološkim uvjetima, a ostvarit će se ako sudionici komunikacijskog procesa imaju isti jezični kod (Pavličević-Franić, 2005).

3.2. Norme jezika

Da bi komunikacija bila uspješna i zadovoljila svoju funkciju, svi oblici jezika moraju imati usustavljena pravila i norme prema kojima se proces davanja i primanja poruka odvija. Potrebno je zadovoljiti pet sljedećih normi:

- gramatičku normu
- leksičku normu
- stilističku normu
- ortoepsku ili pravogovornu normu
- pravopisnu ili ortografsku normu (Pavličević-Franić, 2005).

Gramatička norma pojedinog jezika obuhvaća fonološko, morfološko i sintaktičko ustrojstvo jezika. Pravila se odnose na glasove, oblike i tvorbu riječi te veze u rečenicama pojedinog standardnog jezika.

Leksička norma veže se uz problematiku cjelokupnog rječnika pojedinog jezika.

Stilistička norma odnosi se na usvajanje funkcionalnih stilova standardnog jezika. Sudionici komunikacijskog procesa na različite načine mogu izraziti istu misao, različito opisati pojedini doživljaj, različito govoriti o istom događaju, a da pritom gramatička struktura i ortografske i ortoepske zakonitosti ostaju iste.

Ortoepska ili pravogovorna norma podrazumijeva poznavanje glasovnog ustrojstva jezika i pravilan izgovor. Nadalje, obuhvaća pravilnu artikulaciju ili izgovor, pravilnu akcentuaciju (naglašavanje) te intonaciju ili tonsko oblikovanje.

Pravopisna ili ortografska norma obuhvaća usvajanje grafijskog sustava te način bilježenja jezičnih jedinica spojenih u riječi, rečenice i tekst. Ova norma pomaže i u rješavanju pravopisnih dvojbi vezanih i uz pravilnu interpunkciju, bilježenje kratica, pisanje velikog i malog slova, pisanje tuđica, sastavljanje i rastavljanje riječi.

4. KOMUNIKACIJA

„Sporazumijevanje je slanje i primanje poruka, prenošenje obavijesti, razmjena raznolikih sadržaja – misli, osjećaja, iskustava, doživljaja“ (Šego, 2009:121). Prema Pavličević-Franić (2005) jezično sporazumijevanje je najčešći i najpotpuniji način sporazumijevanja među ljudima.

Ljudi su konstantno u interakciji s drugim ljudima te je komunikacija nužna kako bi čovjek mogao prenijeti svoje misli, ideje i informacije. Komunicira se u svim životnim sferama, u obiteljskom okruženju, u školi, na poslu, u čitavoj zajednici, bila ona uža ili šira. „Komunikacija je u različitim oblicima prisutna i u obrazovanju. Javlja se tijekom cjelokupnog školovanja, dakle na svim razinama u svim dijelovima obrazovnoga sustava i vertikalno i horizontalno“ (Vodopija, 2007:11).

Prema Aniću (1994) komunikacija je davanje i primanje informacija, ali i čin komuniciranja.

Rana komunikacija vezuje se uz rano djetinjstvo, odnosno uz period od rođenja djeteta do šeste godine života ili drugim riječima do polaska djeteta u školu. Rana komunikacija obuhvaća dvije vrste:

- predverbalnu komunikaciju i
- ranu verbalnu komunikaciju (Ljubešić, 2020).

U periodu predverbalne komunikacije završava komunikacija između govornika i sugovornika te se pojavljuje predmet o kojemu se komunicira. Predverbalna komunikacija traje prve dvije godine djetetova života te je to razdoblje zadovoljavanja djetetovih potreba i ranog učenja, a obuhvaća dva perioda:

- period predintencijske komunikacije
- period intencijske komunikacije.

Komunikacijska sredstva kojima se dijete služi jesu geste, vokalizacija i djetetove prve riječi (Ljubešić, 2020).

Nakon druge godine života, dijete se počinje sve više služiti riječima kako bi komuniciralo jer poznaje više riječi i samo njihovo značenje koje mu može poslužiti kako bi izrazilo svoje potrebe i želje, odnosno drugim riječima počinje se dominantno služiti jezikom, a upravo to karakterizira ranu verbalnu komunikaciju. Dijete u ovoj fazi spaja sve više riječi i slaže kratke rečenice koje upućuju na pojavu gramatike materinskog jezika. „U razvoju verbalne komunikacije najjednostavnija podjela luči usvajanje jezika (fonologije, semantike i sintakse) i razvoj uporabe usvojenih jezičnih struktura u socijalnom kontekstu (pragmatika)“ (Ljubešić, 2020:7).

Rana komunikacija utječe na razvoj osobnosti i mentalnog zdravlja, na prihvatljivo ponašanje i socijalizaciju, na spoznajni razvoj i usvajanje jezika.

5. RAZVOJ JEZIKA I GOVORA KOD DJECE

„Usvajanjem govora dijete usvaja apstraktan simbolički sustav (jezik), koji društveno okruženje koristi u međusobnom sporazumijevanju“ (Pavličević-Franić, 2005:42). Govorni razvoj djeteta započinje i prije nego dijete izgovori prvu riječ. U komunikaciji dijete – okolina, najbliži su sudionici roditelji. Djetetovo glasanje i oponašanje govora odraslih javlja se već od šestog do osmog tjedna života, ali to još uvijek nije jezična komunikacija. Plač, smijeh, motorička aktivnost djeteta ima značenje i pomaže u komunikaciji djeteta s okolinom. Proces sazrijevanja u jezičnom razvoju djeteta može se podijeliti na dva razdoblja:

- predjezično ili predlingvističko razdoblje
- jezično ili lingvističko razdoblje (Pavličević-Franić, 2005).

Predjezično ili predlingvističko razdoblje započinje prvim krikom djeteta, odnosno traje od rođenja do otprilike prve godine. Ovo razdoblje prvo obilježava spontano glasanje, a onda i artikuliranje glasova koja odgovaraju jezičnom sustavu materinskog jezika. Predjezično razdoblje dijeli se na četiri razdoblja prema načinu glasanja:

- Predgovorno ili perlokutinirano razdoblje jest razdoblje od rođenja do drugog mjeseca djetetova života, a vezano je uz primarno refleksno glasanje, odnosno plač.

- Razdoblje komunikativnog glasanja traje od drugog do petog mjeseca, a vezano je uz tzv. „gukanje“ ili smijeh.
- Vokalizacija traje od petog do osmog mjeseca djetetova života te podrazumijeva razvoj vokalskog sustava, vokalne igre i ponavljanje artikuliranih odsječaka.
- Faza brbljanja traje od osmog do 12. mjeseca u kojoj dijete kombinira samoglasnike i suglasnike ponavljajući ih nekoliko puta u interakciji s okolinom (Pavličević-Franić, 2005).

Nakon neartikuliranog glasanja, dijete počinje oblikovati glasovni sustav te najprije usvaja prednje i srednje samoglasnike (i, e, a) te tek onda stražnje (o, u). Kada je riječ o usvajanju suglasnika, prvo se usvajaju stražnji (b, d, k, g, m, p, t,) te tek onda oni koji se tvore u prednjem dijelu usta. Fenska faza naziva se predjezičnom jer ne ovisi o konkretnom jeziku, gramatičkom ili leksičkom sustavu, već o djetetovom psihofizičkom i fiziološkom razvoju (Pavličević-Franić, 2005).

Jezično ili lingvističko razdoblje započinje oko prve godine života, a traje do kraja treće godine, ali jezik se usvaja, uči i razvija gotovo kroz cijeli život. Pred kraj predjezičnog razdoblja, djeca počinju s usvajanjem jezičnih elemenata, intonacije i ritma materinskog jezika te se javljaju i prve prave riječi koje nastaju spajanjem fonema. Između 12. i 18. mjeseca riječi su jednosložne ili dvosložne, a u razdoblju između 18. i 24. mjeseca usvajaju se određene vrste riječi. Prvo djeca usvajaju imenice i glagole, zatim pridjeve te kasnije i zamjenice i brojeve. Prijedlozi, prilozi, veznici i čestice usvajaju se znatno kasnije upravo zbog svojega funkcionalnog odnosa u strukturi rečenice. Leksički razvoj prati usvajanje gramatike, odnosno usvajanje tvorbenih normi, morfoloških promjena riječi te sintaktičke strukture rečenice. Tijekom prve i druge godine djetetova života, rečenice su jednočlani iskazi, drugim riječima riječ je o telegrafskim rečenicama koje imaju nepotpunu strukturu jer su izostavljeni dijelovi rečeničnog ustrojstva koji nisu temelj za komunikaciju. U drugoj godini, rečenica se proširuje i postaje dvočlana, a tijekom treće godine tročlana struktura (Pavličević-Franić, 2005).

„Razvoj dječjeg govora složen je i suptilan proces koji se odvija pod utjecajem mnogo različitih čimbenika“ (Posokhova, 2008:7). Najveću ulogu u dječjem razvoju općenito, ali i u razvoju govora ima obitelj jer je ona najbliže i najprirodnije okruženje

djeteta. Posokhova (2008) razvoj govora dijeli na predverbalnu komunikaciju i razvoj govora od prve do šeste godine ili verbalno razdoblje.

Na kraju predverbalne faze, dijete svjesno reagira na svoje ime, razumije jednostavne naredbe, usmjerava pogled na imenovane osobe ili predmete. Nadalje, aktivno se proširuje djetetovo pamćenje, reagira na pojavu nepoznatih osoba, promjenu okoline te vrlo oštro reagira na odvajanje od majke (Posokhova, 2008).

Nakon prve godine života, dijete počinje izgovarati smislene riječi te započinje verbalno razdoblje. Dijete usvaja riječi iz svoje okoline te ima pasivan i aktivan fond riječi. Pasivan fond riječi čine one riječi koje dijete zna, ali ih ne upotrebljava. Aktivan fond riječi je vrlo bitan jer upravo njega čine riječi koje dijete koristi u svom govoru i razumije njihovo značenje. Tijekom prve polovice druge godine života, dijete kada govori uglavnom koristi imenice i glagole koje je usvojilo iz okoline, na primjer *mama, tata, pas, am-am*. Dijete povezuje dvije riječi i spaja ih u rečenicu tijekom druge polovice druge godine života. Bitno je spomenuti da su to riječi i rečenice iz djetetova stvarnog okruženja, na primjer *Daj auto*. Nakon navršene druge godine intenzivno se razvija razumijevanje, a do šeste godine djetetova života intenzivno se razvija govor djeteta. Izgovor glasova postaje jasan i razumljiv, broj riječi koje dijete poznaje povećava se te govor postaje gramatički ispravan. Od polovice druge godine do treće godine dijete može dobro razumjeti bajke i priče. Od četvrte do šeste godine razumije složene rečenice te ih upotrebljava u svom govoru. Starije predškolsko dijete uspješno vlada govorom, ali njegov govor se i dalje razvija (Posokhova, 2008).

Da bi se govor ostvario, on treba biti upućen nekome i prihvaćen te kao takav prepoznat. Poruka koja se prenosi treba biti očitana i vraćena. Socijalna povratna sprega, prilikom usvajanja govora kod djece, ima vrlo veliku ulogu jer dijete rečenice koje izgovara promatra na način na koji će okolina reagirati na njih, hoće li biti vraćene ili prihvaćene. I upravo zbog toga, Velički (2009) ističe da djeca tako uče govoriti, govoreći i slušajući. Također, rječnik se bogati oponašanjem govora iz okoline, stvaranjem jezičnih konstrukcija na temelju iskustva i urođenih mehanizama za razvoj govora. Kako bi dijete bilo sposobno za izražavanje i da kreativno sudjeluje u jeziku, treba mu se pružiti mogućnost slušanja različitih kvalitetnih govora, stvaranje smisla i percepcija. Da bi dijete steklo takvo iskustvo, potrebno je da sluša priče, bajke i poeziju, da sudjeluje u jezičnim igrama u kojima će moći izraziti smislenost. Nadalje, govor je

dio kulture, govorom se ona prenosi, ali i književnošću koja je temeljena na jeziku. Socijalna okolina ima vrlo veliku ulogu u razvoju govora, a prije svega ona treba biti poticajna. Da bi okruženje za govor bilo poticajno, osim prostora za govor, djetetu treba omogućiti da govori u malim skupinama, u paru, pred velikim skupinama, da je dijete okruženo kvalitetnim jezičnim sadržajima, da sluša i čuje kvalitetan govor. Govornu kompetenciju djece treba poticati kao i izražavanje i govorno stvaralaštvo. Velički (2009) ističe važnost osiguravanja „prostora za govor“, prije svega da se dijete osjeća prihvaćeno i voljeno te kako bi se dijete moglo pozitivno razvijati. Nadalje, djeci se treba osigurati mogućnost da govore i razgovaraju, bilo to na standardnom jeziku ili dijalektu, glasno ili tiho. Da bi se takav prostor stvorio moraju postojati preduvjeti za to. Sam odgojitelj mora biti toga svjestan i organizirati prostor u kojemu će biti zadovoljene dječje potrebe koje su preduvjet za kvalitetan razvoj govora.

Vrlo je bitno spomenuti da su prve tri godine u djetetovom životu ključne jer upravo u tom periodu najintenzivnije se razvija jezik i govor. Na jezično-govorni razvoj djeteta utječu urođene sposobnosti, kognitivne sposobnosti, govorni i slušni aparat, interakcija s osobama iz okoline, mediji i dječja samoaktivnost. Također, veoma je bitna kvalitetna komunikacija s okolinom, rano stjecanje iskustva usmenog i pisanog izražavanja jer upravo na taj način dijete stvara temelje za čitanje, razumijevanje, uključivanje u zajednicu te usvajanje jezika kao sustava.

6. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Crnković (1990) definira dječju književnost kao poseban dio književnosti koji obuhvaća djela koja po temi i formi odgovaraju dječjoj dobi, a koja su svjesno namijenjena djeci ili ih autori nisu namijenili djeci, ali su tijekom vremena postala prikladna za dječju dob. Dječja književnost može se podijeliti na osnovne i granične vrste.

Osnovne vrste dječje književnosti jesu:

- dječja poezija
- priča ili bajka
- roman ili pripovijetka o djeci (Crnković, 1990).

Granične vrste dječje književnosti jesu:

- basne
- roman i pripovijetka o životinjama ili djela s tematikom prirode
- avanturistički roman
- historijski roman
- putopis
- znanstveno-popularna literatura (Crnković, 1990).

Crnković i Težak (2002) u glavne vrste dječje književnosti uvrštavaju slikovnicu, dječju poeziju, priču, dječji roman ili roman o djetinjstvu, a u drugu skupinu uvrštavaju roman o životinjama, pustolovni roman, povijesni roman, znanstvenu fantastiku, putopise i biografska djela. Glavne vrste dječje književnosti pripadaju dječjoj književnosti, a druga skupina pripada graničnim vrstama. Glavne vrste upravo karakterizira to što su pisane za djecu, junaci su djeca ili životinje, dok granične vrste nisu posebno pisane za djecu, već su ih djeca prisvojila od odraslih.

U knjizi *Uvod u dječju književnost*, autorice Marijana Hameršak i Dubravka Zima nastoje predstaviti temeljna promišljanja dječje književnosti, a da pritom ne opisuju kakva bi ona trebala biti, već ju nastoje opisati i povezati s drugim praksama, odnosno nastoje razumjeti dječju književnost. Hameršak i Zima (2015) definiraju dječju književnost kao skup knjiga na policama dječjih knjižnica, odnosno skup knjiga koje su se čitale u djetinjstvu, ali i knjiga koje danas čitaju djeca. Dječja književnost može za nekoga biti zabava, a za nekoga pouka, ali i umjetnost.

Crnković (1990) govori o raširenosti dječje književnosti prema dobi djece. Tijekom prve dvije godine djetetova života, dijete koristi slikovnice bez teksta i vrlo kratke priče od nekoliko riječi. Uz treću i četvrtu godinu vežu se slikovnice s tekstom i kratke jednostavne priče u kojima je poželjno da je tekst pisan u rimi. Od četvrte do sedme godine veže se razdoblje bajke, a tijekom tog razdoblja djeca vole i dječju poeziju. Djeca sama čitaju bajke i priče tijekom sedme i osme godine, a čitaju i dječju poeziju. Interes za realistične pripovijetke pojavljuje se od osme do desete godine. Od desete

do trinaeste godine javlja se uzbudljiva literatura, avanturistički roman i pripovijetke jer djeca teže za novim doživljajima. Nakon trinaeste godine javlja se potreba i za putopisima.

7. SLIKOVNICA

„Slikovnica je, nema sumnje, prva knjiga koju dijete dobiva u ruku, ona je namijenjena malom djetetu“ (Crnković, 1990:8). To znači da je slikovnica prva knjiga koja dijete povezuje s književnošću, ona je „dječja knjiga *par excellence*“ (Crnković i Težak, 2002:15).

Slikovnica je spoj slika sa ili bez teksta, ona može biti bogato ilustrirana pjesma dječjeg pjesnika ili s mnogo slika, a malo riječi prikazana bajka. Ako u slikovnici prevladava tekst nad likovnim izrazom, tada je to ilustrirana priča, ilustrirana zbirka pjesama. Također, postoje i slikovnice bez teksta ili s vrlo malo teksta u kojima je likovno bitnije od tekstualnog, odnosno slikarstvo ima prevagu nad literaturom. Nadalje, slikovnica je vrlo bitna za razvoj djeteta, a jedinstvo slike i teksta snažno djeluje na djecu, a samim time sinkronizacija slike i teksta slikovnici pružaju umjetnički domet (Crnković, 1990).

Javor (2000) definira slikovnicu kao bogato ilustriranu knjigu namijenjenu djeci u kojoj se sjedinjuje jedinstvo narativnog i likovnog. Slikom autori utječu na pažnju čitatelja slikovnice jer upravo slikom se izražava glavni i najbitniji dio misli.

Batinić i Majhut (2017) definiraju slikovnicu kao dječju knjigu namijenjenu djeci rane dobi s dominantnom ulogom slike ili jednako bitnom ulogom slike i teksta.

Hlevnjak (2000) definira slikovnicu kao zbir malenih slika, a ilustracija je ta koja određuje i daje karakter slikovnici. Ilustrator je kreator-interpretator jer upravo on prosvjetljuje slikom i tumači na svoj način priču ili poeziju. Ilustrator navodi čitatelja da vidi i čita između redaka, da predoči nove i drugačije slike. Hlevnjak (2000) navodi da je učenje slikovnicama igra, a primjer za to su slikovnice koje sadrže rupe u stranicama te djeca prolazeći prstima imaju uključenu i taktilnu komponentu. Također, slikovnice potiču i duhovitost, radost i smijeh. Slika u slikovnici ima prednost pred riječima jer se odmah vidi kao cjeloviti simbol te na taj način izaziva lanac pojmova kod čitatelja/gledatelja.

Slikovnicu djeca počinju istraživati već u prvoj godini života, a zanimanje za nju počinje kada djeca počinju samostalno čitati. U slikovnici postoje dva koda komuniciranja, a to su likovno i jezično prikazivanje stvarnosti. Dijete likovni jezik ne mora učiti dok sporazumijevanje riječima mora. Zbog toga što obuhvaća i književni i likovni izraz, ona je zasebna književna vrsta te priča priču slikom i tekstem (Crnković i Težak, 2002).

Slikovnica za dijete predstavlja prvi susret s pisanom riječju, odnosno sa samom književnosti. Upravo ona je najbogatiji izvor riječi za dijete u ranom djetinjstvu. Prije se razvoj pismenost povezivao s polaskom djeteta u školu, međutim nedvojbeno neka djeca čitaju i pišu i prije polaska u školu te razvoj pismenosti započinje već rođenjem djeteta jer auditivna osjetljivost razvija se od prvog dana života, a upravo ona je bitna za razvoj govora i čitanja. Rana pismenost obuhvaća sve ono što dijete može i zna u području čitanja i pisanja prije nego ono samostalno počne čitati i pisati. Ključni čimbenici za razvoj rane pismenosti su odrasla osoba, poticaji odrasle osobe te količina i dostupnost materijala za čitanje (Martinović i Stričević, 2011).

7.1. Povijest slikovnice

Slikovnica je utemeljena u dječjoj književnosti, nastala je u njezinom okrilju. Prva edukativna slikovnica pojavljuje se 1658. godine naziva „Orbis sensualium pictus“. Autor prve edukativne slikovnice je teolog i pedagog J. A. Komensky koji je i njezin začetnik. Ocem slikovnice u Europi smatra se J. Bertuch koji je objavio divot-izdanje „Slikovnice za djecu“ u 12 tomova s ukupno 6000 bakroreza. On je smatrao da je slikovnica neizostavan dio dječje sobe te da poučavanje djece treba započeti preko slika (Čičko, 2000).

Batinić i Majhut (2000) govore o razvoju dječje književnosti u Njemačkoj te ističu da se pojam *slikovnica* (njem. *Bilderbuch*) koristio za svaku knjigu koja sadrži slike, a tek u drugoj polovici 19. stoljeća slikovnica postaje knjiga koja sadrži ilustracije i namijenjena je djeci. U drugoj polovici sedamdesetih godina 19. stoljeća pojavljuju se slikovnice u Hrvatskoj. Slikovnice u Hrvatskoj javljaju se u vrijeme zamaha pedagoške dječje književnosti. Najranija sačuvana slikovnica je „Domaće životinje“ iz 1885. godine. Nakladnici su bili Albrecht i Fiedler, tekst je napisao Josip Milaković, a slike je ilustrirao H. Leutemann. Prvi hrvatski ilustrator slikovnica je Vladimir Kirin sa svojom slikovnicom „Dječja čitanka o zdravlju“ iz 1927. godine (Batinić i Majhut, 2017).

Batinić i Majhut (2017) povijest hrvatske slikovnice dijele na tri razdoblja:

1. Razdoblje od 1854. do 1880. godine.
2. Razdoblje od 1880. do 1918. godine.
3. Razdoblje od 1918. do 1945. godine.

Prvo razdoblje označava početak tiskanja slikovnica na hrvatskom jeziku u Hrvatskoj. Prve slikovnice tematskog su karaktera. Prva slikovnica na hrvatskom jeziku objavljena je u Pešti 1854. godine pod nazivom „Mala obrazna Biblia“ (Batinić i Majhut, 2017).

Drugo razdoblje označava usklađivanje slikovne i tekstualne komponente, odnosno širenje u nakladničkom i geografskom smislu. U ovom razdoblju javljaju se prve *nepoderive* i *leporello* slikovnice. Prestaje tematska i pripovjedna tematika, slikovnice postaju i zabava, a teme su se proširile uvođenjem bajki (Batinić i Majhut, 2017).

Treće razdoblje obilježava pojava prve hrvatske slikovnice. Teme se proširuju standardnim temama (prijevozna sredstva). Slikovnica više nije služila kao knjiga iz koje se upija, već ona sama postaje uputa kako se igra, predmet i mjesto igre (Batinić i Majhut, 2017).

Batinić i Majhut (2017) s obzirom na tekst, govore o slikovnicama bez teksta, s tekstom u stihu ili slikovnicama s više kratkih priča ili pričom koja se proteže kroz cijeli tekst, drugim riječima tako se nazivaju narativne slikovnice. Slike u slikovnicama nisu bile izvorno hrvatske, vrlo rijetko, već se kupuju klišeji od inozemnih autora i onda se tiskaju u Hrvatskoj ili ih ilustriraju hrvatski autori pa ih tiskaju u inozemstvu. To su bile secesijske ili realistične slike. Što se tiče tema, one su bile vezane uz dječji svijet, uz prijevozna sredstva, životinje, abecedu ili pak prerade bajki.

7.2. Razlika između ilustrirane knjige i slikovnice

Marijana Hameršak i Dubravka Zima (2015) govore o trodimenzionalnosti slikovnica što podrazumijeva da slikovnica obuhvaća likovna, verbalna i taktilna obilježja. Kao vrlo bitno obilježje navode međudjelovanje likovne i verbalne dimenzije, što ujedno čini razliku između slikovnice i ilustrirane knjige. Naime, u ilustriranoj knjizi tekstualni dio prate ilustracije koje ga vizualno dodatno opisuju te je napisani sadržaj

jasno razumljiv. U slikovnici se ilustracije ne mogu zamijeniti drugima jer upravo značenje slikovnice se ostvaruje u međudjelovanju likovne i tekstualne dimenzije, odnosno značenje se ne može uspostaviti bez jednog ili drugog značenjskog sloja (likovnog i verbalnog).

Drugim riječima, u ilustriranoj knjizi tekst se može razdvojiti od ilustracija, odnosno on sam može biti objavljen, dok u slikovnicama to nije moguće jer slike imaju jednako važnu i nezamjenjivu ulogu kao i riječi (Verdonik, 2015).

Balić-Šimrak i Narančić Kovač (2011) navode da u ilustriranoj knjizi ilustracija dopunjuje predodžbu tako što pruža djetetu okvir za razmišljanje, a u slikovnici ilustracije, kao i riječi, pripovijedaju te proširuju priču.

7.3. Podjela slikovnica

Slikovnice po strukturi izlaganja mogu biti tematske i narativne. Prema sadržaju mogu biti vrlo raznolike pa tako najčešće teme su životinje, igre, svakodnevni život, abeceda i fantastika. Kada je riječ o likovnoj dimenziji, s obzirom na tehniku one mogu biti lutkarske, fotografske, slikovnice stvarnih crteža, strip-slikovnice i interaktivne slikovnice. Također, s obzirom na sudjelovanje recipijenta slikovnice mogu biti one kojima se dijete samostalno koristi ili je potreban posrednik. Po obliku, slikovnice se dijele na leporello slikovnice, multimedijske slikovnice, pop-up slikovnice, nepoderive slikovnice i slikovnicu igračku. Leporello slikovnice otvaraju se i zatvaraju kao harmonika i imaju oko šest ili sedam stranica. Multimedijske slikovnice sadrže slike te zvukovni zapis. Pop-up slikovnice su trodimenzionalne jer se slika podiže kada se okrene stranica (Martinović i Stričević, 2011).

Slikovnica tematski može biti raznolika, vrlo je kratka, a po namjeni i doživljaju ona je poučna ili umjetnička. Poučne slikovnice djecu upoznaju s okolinom, životinjskim i biljnim svijetom, ljudskim djelatnostima te su djeci potrebne i korisne. S druge strane, umjetnička slikovnica bazira se na doživljaju svijeta, uspostavljanju unutarnjeg odnosa između čitatelja – gledatelja i svijeta (Crnković i Težak, 2002).

Problemske slikovnice su slikovnice o svakodnevnom životu u kojima se obrađuju problemi međuljudskih odnosa u obitelji i društvu u čijem je središtu dijete. Također, služe kao pomoć kako djeci, tako i roditeljima u uočavanju i rješavanju problemskih

situacija u životu. U problemskim slikovnicama ne postoje tabu-teme, već se o bilo kojoj životnoj situaciji govori i riječju i slikom koliko god tema bila neugodna i neobična (Čičko, 2000). Teme koje se koriste u problemskim slikovnicama su raznolike, a povezane su sa svakodnevnim životom. Pa se tako obrađuju teme o održavanju zdravlja, higijenskim navikama, pravilima ponašanja, socijalnim odnosima, prihvaćanju svojih, ali i tuđih osjećaja te bolnije teme kao što je rastava roditelja, zlostavljanje, ali i kako se nositi s gubitkom voljene osobe ili kućnog ljubimca. Problemske slikovnice kroz priču pomažu djetetu da dobiju uvid u drugačiji pristup problemu, prihvate problem i nude primjereno rješenje.

7.4. Likovni aspekti u slikovnici

Slikovnica je prva knjiga djeteta koja objedinjuje likovnu i literarnu komponentu, a dijete ju doživljava svim svojim osjetilima. Slika je temelj svake slikovnice. U slikovnicama slike trebaju biti zanimljive djeci, trebaju privući njihovu pažnju. Vrlo je bitan izbor boja u slikovnicama jer djecu upravo boje privlače, odnosno njihov intenzitet. Slike moraju biti usko povezane s tekstom. Drugim riječima, vrlo je bitno jedinstvo slike i teksta u slikovnicama. Ilustrator je posrednik između djeteta i svijeta umjetnosti jer upravo ilustracija utječe na razvoj predodžbi, fantazije, mašte i sposobnosti vizualnog predočavanja. Nadalje, utječe na intelektualni, emocionalni i imaginarni život pojedinca.

„Dobra ilustracija je ona koja unosi u svijet emocionalnosti djeteta nove umjetnički izražene spoznaje“ (Kos-Paliska, 1997:89). Ilustracija u slikovnici potiče i produbljuje dječji smisao za estetiku, ali i pridonosi razvoju likovnog senzibiliteta kod djece. Balić-Šimrak i Narančić Kovač (2011) navode da je djetetu potrebno ponuditi slikovnice koje obuhvaćaju likovno vrijedne ilustracije, a obilježavaju ih stilska pročišćenost, harmonija i ritam boja te jedinstvena kompozicija koja dijete vodi kroz radnju.

Dobra ilustracija omogućava čitatelju da razmisli o onome šta je pročitao, da se udubi u neki prizor i da proširi čitateljsko iskustvo te obogaćuje djelo, ali i čitatelja. Suodnos riječi i slike u slikovnicama upućuje na uključenost različitih medija, tj. kako navode Balić-Šimrak i Narančić Kovač (2011:12) „Slikovnica je medijski složeno djelo koje podjednako uzima i od književnosti i od likovnih umjetnosti, pri čemu nastaje nova umjetnička cjelina, po naravi sasvim intermedijalna, kojoj je u temelju dijaloško načelo.“

U slikovnici je nemoguće razdvojiti riječi od slike jer su one toliko upućene jedne na druge. Dijete razvija vizualnu pismenost upravo kroz slikovnicu i kvalitetnu ilustraciju.

7.5. Tekstualni aspekti u slikovnici

Koliko je bitna slika u slikovnici, toliko vrlo veliku ulogu ima i tekst. Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete upoznaje, odnosno u njoj upoznaje pisanu riječ. Osim ilustratora, autor ima vrlo veliku ulogu. Tekst u slikovnici mora biti prilagođen uzrastu djece, djetetovim mogućnostima razumijevanja samog teksta. Riječi bi trebale biti poznate djetetu, odnosno jednostavne kako bi ih dijete moglo razumjeti. Tekst bi trebao biti kratak, slikovit, jasan te pisan u rimi kako bi ga djeca lako i brzo upamtila.

Kada je riječ o tekstu slikovnica, Batinić i Majhut (2000) navode da u slikovnicama prevladava poezija, tek 20% udjela u tekstu ima proza i samo 10% su slikovnice bez teksta ili s vrlo malo teksta. Slikovnice pisane u obliku poezije karakterizira rima, odnosno metrička raznovrsnost. Za primjer, može se izdvojiti slikovnica Josipa Milakovića „Domaće životinje“ iz 1885. koja je ujedno i prva sačuvana slikovnica. Slikovnice pisane u prozi pretežno sadrže bajke, ali postoje i slikovnice s puno teksta koje imaju didaktičku namjenu („Živo kolo“, slikovnica Stjepana Širole). Slikovnice pisane u prozi nude i papire iz kojih je potrebno izrezati likove, upute za izradu igračaka, upute za eksperimente.

Martinović i Stričević (2011) navode da rečenice u slikovnici moraju biti kratke, sastavljene od četiri ili pet riječi, ali također to ovisi o dobi djece kojima je slikovnica namijenjena. Rečenice koje se pojavljuju u slikovnicama po strukturi trebale bi biti jednostavne ili jednostavno proširene, a ako se koriste složene rečenice onda bi one trebale biti nezavisnosložene ili pak jednostavne zavisnosložene rečenice bez inverzije.

Prilikom izbora slikovnica za djecu treba obratiti pozornost na edukativnu vrijednost, ali i njezin estetski izgled jer upravo na taj način se kod djece razvija estetski senzibilitet i pozitivna čuvstva.

7.6. Uloga slikovnice

Slikovnica pomaže djetetu otkriti njemu nepoznati svijet, a samim time da doživi slikovnicu na način na koji ju sam umjetnik doživljava. Kao prva knjiga djeteta,

slikovnica ima nekoliko uloga, a one su razvoj govora i rječnika, pojava određenih emocija, razvoj spoznajnog svijeta kod djece, zadovoljavanje potreba za nečim novim, upoznavanje odnosa u društvenoj okolini, razvoj logičkog mišljenja, razvoj pamćenja itd. (Hameršak i Zima, 2015).

„Dijete se sa slikovnicom, kao vizualnim medijem, susreće vrlo rano i ono je jedno od područja uspostavljanja i razvoja komunikacije između odraslog-odgajatelja i djeteta te stoga može uvelike utjecati na razvoj govora“ (Petrović-Sočo, 1997:12).

Nadalje, Čačko (2000) navodi nekoliko funkcija slikovnica.

7.6.1. Informacijsko-odgojna funkcija

Kroz samu slikovnicu dijete može dobiti odgovore na pitanja koja ga zanimaju, ali i na probleme koji se događaju u njegovoj bližoj okolini. Drugim riječima, slikovnica je za dijete izvor znanja. Kroz nju djetetu se, na njemu prilagođen i jednostavan način, objašnjavaju pojedine promjene, veze, odnosi između stvari i pojava. Dijete postupno razvija mišljenje, odnosno analizu, usporedbu, sintezu, ali i apstrakciju.

7.6.2. Spoznajna funkcija

Slikovnica pomaže djetetu da upravo kroz nju provjeri svoje spoznaje i znanja o odnosima, stvarima i pojavama.

7.6.3. Iskustvena funkcija

Kada je riječ o iskustvenoj funkciji, Čačko (2000) navodi da ova funkcija omogućuje djetetu da kroz slikovnicu uspostavi vezu između dvije generacije, odnosno razmjenu znanja i iskustva. Drugim riječima, da na primjer upozna život djece na selu i u gradu.

7.6.4. Estetska funkcija

Slikovnica utječe na ukus djeteta, nudi djetetu osjećaj ljepote, utječe na njegovo razmišljanje, ali i osjećaje, budi u djetetu određene emocije.

7.6.5. Zabavna funkcija

Slikovnica za dijete ne bi trebala biti obaveza, već zabava, igra jer upravo kroz igru dijete s lakoćom upija znanja.

Martinović i Stričević (2011) govore o govorno-jezičnoj funkciji slikovnice, a njezina uloga je poticanje leksičkog razvoja, fonološke i fonemske osviještenosti, upoznavanje teksta i njegova funkcioniranja te poticanje sintaktičkog i morfološkog razvoja kod djece. Također, bitno je da riječi koje čine tekst budu djeci poznate, pripadaju njegovoj okolini ili ih dijete koristi u igri.

Kvalitetna slikovnica je ona koja je u skladu s razvojem djeteta, odnosno samom temom i izgledom odgovara osobitostima djetetova razvoja, ima usklađen tekst i sliku, a svojim funkcijama koje sadrži i vrstom kojoj pripada potiče djetetov razvoj (Martinović i Stričević, 2011).

7.7. Kako odabrati slikovnicu za dijete?

Pri odabiru slikovnica za dijete treba obratiti pozornost na dob djece, ali i na djetetove mogućnosti. Odrasli su ti koji nude slikovnicu djetetu te pri odabiru same slikovnice trebaju obratiti pažnju na to kako bi slikovnica zainteresirala dijete i potaknula ga na razmišljanje. U slikovnicama se nude različite teme, a danas su sve više raširene teme koje se povezuju s emocijama, problemima s kojima se djeca susreću, a takve slikovnice nazivaju se problemske slikovnice. Neke od tema koje se opisuju u slikovnicama jesu djetetovi osjećaji, emocije, nasilje, neprihvatanje različitosti, problemi u obitelji, rastava roditelja i slično. Kada je riječ o glavnom liku u slikovnici, najčešće je to određena životinja koja se susreće s različitim problemima te na različite načine pokušava taj problem i riješiti.

8. LEKSIČKA OBILJEŽJA

Riječ je najmanja samostalna jedinica koja ima značenje. Ukupnost riječi u nekom jeziku čine leksik, stoga je leksik skup leksema ili riječi nekog jezika. Leksem je oblik riječi koji predstavlja ukupnost svih značenja i gramatičkih oblika riječi. Jezična disciplina koja proučava riječi i njihove međusobne odnose naziva se leksikologija, dok se dio jezikoslovlja koji se bavi značenjem riječi naziva semantika (Dujmović Markusi, 2019).

Dio lingvistike koji proučava plan označenog, tj. značenje naziva se semantika, odnosno drugim riječima to je znanost o značenju (Berruto, 1994). Dio semantike koji se bavi opisom značenja riječi naziva se *leksička semantika* i opisuje načela

semantičkoga strukturiranja pojedinačnoga leksema (npr. odnos denotacija/konotacija, polisemija, načela međuleksičkoga strukturiranja (sinonimi, antonimi, hiperonimi i hiponimi i dr.) (*Hrvatska enciklopedija*, 2021. <<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=55330>>). Semantički povezane riječi, tj. skup riječi čije se značenje odnosi na zajednički pojam čine određeno *semantičko polje* (semantičko polje *ljepote* je skup riječi čije značenje je u vezi s pojmom *ljepote*). U užem pak smislu semantičko polje je skup neposrednih kohiponima istog hiperonima (npr. *otac*, *sin* i *bratić* kohiponimi su hiperonima *rođak*) (Berruto, 1994). Hiperonim ili nadređenica je leksem koji ima šire značenje od drugih riječi, a hiponim ili podređenica je leksem koji ima uže značenje od drugih riječi. Na primjer, *voće* je hiperonim, a *jagoda* je hiponim (Gazdić-Alerić, Širinić i Pavlović: Hrvatski standardni jezik).

9. GRAMATIČKA OBILJEŽJA

Jezična disciplina koja proučava riječi, odnosno vrste riječi i njihove oblike, a dio je gramatike zove se morfologija (Barić, E. i dr., 1995).

Gramatiku hrvatskog jezika čine morfološke i sintaktičke kategorije. Gramatičke kategorije su razredi u koje se uvrštavaju riječi prema svojoj tvorbi ili funkciji. U morfološke kategorije ubrajaju se kategorije riječi, broja, padeža, vremena, vida, roda, stanja, lica i načina, a u sintaktičke kategorije ubrajaju se kategorije članova rečenice i kategorije rečenice. Morfološke kategorije služe za uspostavljanje veze među riječima dok sintaktičke kategorije služe za uspostavljanje veze među članovima rečenice i među rečenicama (Pranjković i Silić, 2007).

9.1. Vrste riječi

Riječ je najmanja samostalna jedinica koja ima neko značenje. Hrvatska gramatika obuhvaća deset vrsta riječi. Prema stupnju određenosti značenja, riječi se dijele na punoznačnice i nepunoznačnice. Punoznačne riječi imaju leksičko i gramatičko značenje, a nepunoznačne samo gramatičko. Punoznačne riječi su imenice, glagoli, pridjevi, prilozi, brojevi i zamjenice, a nepunoznačne riječi su čestice, veznici, usklici i prijedlozi. Također, mogu se podijeliti i na promjenjive i nepromjenjive riječi s obzirom na to imaju li jedan ili više oblik. Podjela na promjenjive i nepromjenjive riječi uglavnom se podudara s podjelom na punoznačne i nepunoznačne riječi, osim nekih priloga i

brojeva koji mogu biti i promjenjivi i nepromjenjivi. Tako na primjer prilog *brzo* može se stupnjevati (*brzo – brže - najbrže*) pa ulazi u promjenjive vrste riječi, a prilog *uskoro* ne može se stupnjevati pa onda pripada nepromjenjivim vrstama riječi (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005).

Imenice su riječi kojima se opisuju bića, stvari i pojave. Postoje opće, vlastite, zbirne i gradivne imenice, kao i stvarne i mislene ili apstraktne imenice. Za imenice su karakteristična tri gramatička obilježja, odnosno rod (muški, ženski i srednji rod), broj (jedinina i množina) i padež (nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ, instrumental) (Pranjeković i Silić, 2007).

Zamjenice su riječi koje zamjenjuju imenske riječi, a njima se označavaju predmeti, bića, svojstva i količina. Prema funkciji zamjenice se dijele na imeničke i pridjevne zamjenice, a prema značenju dijele se na osobne (*ja, ti, on, ona, ono, mi, vi, oni, one, ona*), povratnu (*sebe/se*), posvojne (*moj, tvoj, njegov, njezin, naš, vaš, njihov*), povratno-posvojnu (*sebe/se*), pokazne (*ovaj, taj, onaj, ovakav, takav, onakav, ovolik, tolik, onolik*), upitne i odnosne (*tko, što, koji, čiji, kakav, kolik*) te na neodređene (*netko, nitko, svatko*) (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005).

Pridjevi su riječi kojima se opisuju imenice, služe da bi se neka riječ pobliže objasnila. Pridjevi se dijele na opisne (*dobar*), posvojne (*dječakov*) i gradivne (*drveni*). Pridjevi također, imaju rod, broj i padež te imaju i stupanj. Gramatičko svojstvo pridjeva je komparacija, odnosno stupnjevanje (pozitiv, komparativ, superlativ) (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005).

Brojevi se dijele na glavne brojeve i redne brojeve. Glavnim brojevima izriče se količina onoga što izriče imenica, odgovaraju na pitanje koliko čega ima (*jedan, dva, tri, četiri* i drugi). Redni brojevi su oni kojima se izriče redoslijed onoga što izriče imenica, a odgovaraju na pitanje koji je po redu (*prvi, drugi, treći, četvrti* i drugi) (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005).

Glagoli su riječi kojima se izriče radnja, stanje i zbivanje, a mijenjaju se po licima (konjugacija ili sprezanje). Glagoli radnje izriču namjerno djelovanje (*planirati, pričati, hodati*). Glagoli zbivanja opisuju zbivanje u čovjeku ili u prirodi te nisu rezultat namjernog djelovanja (*kišiti, cvjetati, rasti, bojati se*). Glagoli stanja izriču stanje u kojemu se netko ili nešto nalazi (*živjeti, noćiti*). Gramatičke kategorije glagola su

kategorija lica, broja, vremena, vida, načina, stanja i prijelaznosti (Dujmović Markusi, 2019).

Slika 1. Glagolski oblici

Glagolski oblici

1. JEDNOSTAVNI GLAGOLSKI OBLICI

- **infinitiv** (neodređeni oblik): *pitati, ispitati*
- **prezent** (sadašnje vrijeme): *pitam, ispitam*
- **aorist** (prošlo svršeno vrijeme): *ispitah*
- **imperpekt** (prošlo nesvršeno vrijeme): *pitah*
- **imperativ** (zapovjedni način): *pitaj, ispitaj*

- **glagolski pridjev radni** (aktivni): *pitao, ispitao*
- **glagolski pridjev trpni** (pasivni): *pitao, ispitao*
- **glagolski prilog sadašnji**: *pitajući*
- **glagolski prilog prošli**: *ispitavši*

2. SLOŽENI GLAGOLSKI OBLICI

GLAGOLSKI OBLIK	TVORBA	PRIMJER
perfekt	• nenaglašeni prezent pomoćnoga glagola <i>biti</i> + glagolski pridjev radni	<i>sam pitao</i>
pluskvamperfekt	• imperpekt ili perfekt pomoćnoga glagola <i>biti</i> + glagolski pridjev radni	<i>bijah pitao / bjeħ pitao / bio sam pitao</i>
futur prvi	• nenaglašeni prezent pomoćnoga glagola <i>htjeti</i> + infinitiv	<i>ću pitati / pitat ću</i>
futur drugi	• svršeni prezent pomoćnoga glagola <i>biti</i> + glagolski pridjev radni	<i>budem pitao</i>
kondicional prvi	• nenaglašeni aorist pomoćnoga glagola <i>biti</i> + glagolski pridjev radni	<i>bih pitao</i>
kondicional drugi	• kondicional prvi pomoćnoga glagola <i>biti</i> + glagolski pridjev radni	<i>bih bio pitao</i>

Prikažite najvažnije informacije o glagolima u obliku umne mape.

90

Izvor: Dujmović Markusi, D. (2019) *Fon-Fon 1 udžbenik hrvatskoga jezika za prvi razred gimnazije i četverogodišnjih strukovnih škola*, str.90.

Prilozi se prilažu glagolima i izriču okolnosti vršenja glagolske radnje. Prijedlozi su riječi koje opisuju odnose između onoga što imenice imenuju (*o, među, s, u* i drugi). Veznici su riječi kojima se povezuju riječi, njihovi skupovi i rečenice. Nadalje, čestice se koriste za oblikovanje neke tvrdnje, drugim riječima iskazuju stav govornika o onome o čemu se govori. Čestice nemaju značenje, ali mogu promijeniti značenje drugih riječi (*zar, li, evo, ne, eto*) (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005). Usklicima se iskazuje osjećaj, raspoloženje, služe za dozivanje nekoga ili oponašanje zvukova u prirodi (*ah, oh, au, pljus*).

9.2. Vrste rečenica

Sintaksa proučava ustrojstvo rečenice, odnosno pravila kojima se riječi slažu u sintagme, rečenice i tekst. Sintagma je sintaktička jedinica koju čine dvije punoznačne riječi, na primjer *crvena ruža*. Rečenica je sintaktička jedinica koju čine subjekt, predikat, objekt i priložne oznake te može biti iskaz, odnosno jedinica obavijesti koju čine tema i rema ili dano i novo (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2005).

Rečenica je jedinica kojom se prenosi potpuna obavijest. Sastoji se od najmanje jedne riječi te s drugim rečenicama može tvoriti tekst. Riječi u rečenicama povezane su gramatičkim odnosima (Hudeček i Mihaljević, 2017).

Rečenice se po sastavu dijele na jednostavne i složene rečenice.

Jednostavne rečenice imaju samo jedan predikat, a postoje proširene i neproširene jednostavne rečenice. Proširene rečenice jesu rečenice u kojima subjekt i predikat imaju dopunu. Neproširene rečenice su one koje su sastavljene samo od subjekta i predikata. U jednostavnim rečenicama red riječi može biti obilježen i neobilježen. U neobilježenim rečenicama prvo dolazi subjekt te onda predikat, objekt i priložne oznake. A odstupanje od neobilježenog reda riječi naziva se inverzija (Dujmović Markusi i Španjić, 2020).

Složene rečenice jesu one koje imaju dva ili više predikata, a dijele se na nezavisnosložene, zavisnosložene i višestruko složene rečenice.

Nezavisnosložene rečenice nastaju povezivanjem dviju ili više jednostavnih rečenica. Svaka vrsta nezavisnosloženih rečenica razlikuje se po sadržaju i značenju veznika. Vrste nezavisnosloženih rečenica su:

- sastavne – veznici: *i, pa, te, ni, niti*
- rastavne – veznik: *ili*
- suprotne – veznici: *a, ali, nego, no, već*
- isključne – veznici: *samo, jedino, tek, samo što, jedino što, tek što*
- zaključne – veznici: *dakle, stoga, zato*

- rečnični niz – vrsta nezavisnosložene rečenice u kojoj se surečenice ne povezuju veznikom (Hudeček i Mihaljević, 2017).

Zavisnosložene rečenice nastaju uvrštavanjem jedne jednostavne rečenice u drugu. Surečenica koja se uvrštava jest zavisna surečenica, a surečenica u koju se uvrštava zavisna surečenica jest glavna surečenica. Navedena vrsta složenih rečenica dijele se na:

- predikatne – zavisna surečenica prema glavnoj surečenici odnosi se kao imenski dio predikata
- subjektne – zavisna surečenica dolazi na mjesto subjekta i odgovara na pitanja *Tko? Što?*
- objektne – zavisna surečenica uvrštava se na mjesto objekta i odgovara na pitanja *Koga? Što?*
- priložne – zavisna surečenica uvrštava se na mjesto priložne oznake mjesta, vremena, načina, uzroka, namjere, dopuštenja, pogodbe, posljedice
- atributne – zavisna surečenica uvrštava se u glavnu surečenicu na mjesto atributa i odgovara na pitanja *Koji? Čiji? Kakav? Kolik?*
- apozicijske – zavisna surečenica uvrštava se u glavnu surečenicu na mjesto apozicije (Hudeček i Mihaljević, 2017).

Višestruko složena rečenica sastoji se od više nezavisnih i zavisnih surečenica.

10. ANALIZA LEKSIČKIH I GRAMATIČKIH OBILJEŽJA U ODABRANIM SLIKOVNICAMA

Odabrane slikovnice za analizu pripadaju problemskim, ali i edukativnim slikovnicama koje su namijenjene različitim uzrastima djece, od prve do sedme godine života. U današnje vrijeme, problemske slikovnice vrlo su raširene te su povezane sa svakodnevnim situacijama. Slikovnice koje su odabrane za analizu opisuju različite teme koje su povezane s osjećajima, emocijama djece i pravilima ponašanja, a bliske

su djeci i za njih bitne. Slikovnice mogu djeci i roditeljima pomoći u prepoznavanju i rješavanju problema s kojima se danas djeca susreću već u vrlo ranoj fazi odrastanja.

10.1. Slikovnica „Baci dudu“

Slikovnica „Baci dudu“ autora Filipa Kozine problemska je slikovnica namijenjena djeci. Navedena slikovnica može poslužiti roditeljima i odgojiteljima kao pomoć pri procesu odvikavanja djeteta od dude varalice. U slikovnici, ilustracije su bogate, šarenih boja te što je najvažnije prate sam tekst, drugim riječima postignuto je jedinstvo slike i teksta. Tekst je pisan u rimi, najčešće u inverziji, a rečenice po sastavu su složene. Likovi koji se pojavljuju u slikovnici su *beba*, *balerina*, *gusar*, *zmaj*. Imenice koje se spominju u slikovnici su *duda*, *beba*, *navika*, *balerina*, *gusar*, *malac*, *koš*, *more*, *rijeka*, *gora*, *zmaj*. Riječi koje se povezuju s imenicom *duda* su (mala) *beba*, *navika*, (fina) *balerina*, (strašan) *gusar*, *malac*, *zmaj*. Pridjevi u rečenicama najčešće opisuju imenicu *duda* (*fina*, *plava*). Glagoli koji se koriste u rečenicama jesu *cuclati* (dudu), *znati*, (navika) *stati*, *biti* (malac), *siše* (dudu, palac), *baci* (dudu), *pojesti* (dudu). Kao što je već spomenuto, rečenice u slikovnici „Baci dudu“ su složene, najčešće zavisnosložene rečenice. Vrste zavisnosloženih rečenica koje se pojavljuju u slikovnici jesu subjektna, kao na primjer *Tko ne želi biti malac, nek ne siše dudu, palac!* i priložna (vremenska, pogodbeni). Primjer za pogodbeni rečenicu je *Ako želiš savjet još, baci dudu sad u koš*, a za vremensku *Kad narasteš, moraš znati, navika ta treba stati*. „Baci dudu“ je slikovnica koja može pomoći u procesu odvikavanja djece od dude varalice, ali s obzirom na to da je to slikovnica za najmlađe, ona može pomoći da dijete nauči pojedine riječi s kojima se možda još nije susrelo (*navika*, *palac*, *koš*). Čitanjem ove slikovnice djeca obogaćuju svoj leksik.

Slika 2. Slikovnica "Baci dudu"

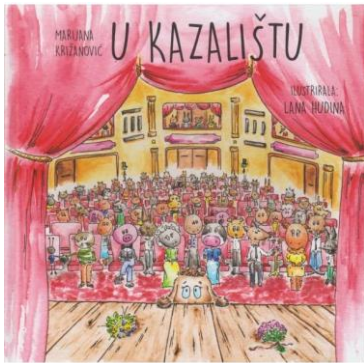
Elektronički izvor: URL:

https://www.google.com/search?q=baci+dudu+slikovnica&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjDzpDV8sj5AhUb57sIHXMzBKAQ_AUoAXoECAEQAw&biw=1536&bih=739&dpr=1.25#imgrc=e2tWeeAVa7invM [Pristupljeno: 15.8.2022.]

10.2. Slikovnica „U kazalištu“

Slikovnicu „U kazalištu“ napisala je Mirjana Križanović. Slikovnica je edukativna i namijenjena je djeci te može pomoći odgojiteljima i roditeljima za učenje bontona. Glavni lik u slikovnici je životinja koza. Koza „Roza“ vrlo je uzbuđena odlaskom u kazalište pa upravo zbog toga zaboravlja bonton. Odlaskom u kazalište ponašala se onako kako se ne bi trebalo ponašati te na kraju slikovnice uočila je koje je prigodno ponašanje u kazalištu. Ovakvim prikazom glavnog lika, odnosno antropomorfnim prikazom životinje, koza dobiva ljudske osobine te se susreće s problemima s kojima se i djeca susreću. Čitanjem ove slikovnice proširuje se djetetov leksik. Dijete usvaja osnovne pojmove vezane uz kazalište, ali i društvene norme, odnosno pravila ponašanja koja se očekuju od pojedinca. Slikovnica je pisana u rimi te ima velik broj nabiranja (*Okreće se, spušta, diže, lizalice slatke liže*). Najčešće imenice koje se koriste u slikovnici su *koza, kazalište, ulaznice, loža, gledatelji*, odnosno upravo riječi koje su tematski povezane. Pridjevi koji opisuju imenice u slikovnici su na primjer *slavnu* (premijeru), *uska* (haljina), *razne* (boje), *plavi* (šešir), *svečana* (loža). Slikovnica je pisana u prezentu, a na kraju se koristi futur kojim se prikazuje buduće ponašanje. Vrste rečenica koje se pojavljuju u navedenoj slikovnici su jednostavne i složene, najčešće nezavisnosložene. Jednostavne rečenice su proširene jer subjekt i predikat imaju dopunu (*Ogrlicu svu od zlata, stavila je oko vrata. Počešljana kosa čista u plavom šeširu blista*). Od nezavisnosloženih rečenica može se izdvojiti sastavna rečenica (*Dotjerana sad je Roza i najljepša od svih koza*). U slikovnici se pojavljuje i rečnični niz (*Ulaznicu svoju diže, u svečanu ložu stiže. Mobitel iz džepa vadi, provjerava je li radi*). Također, može se uočiti i nekoliko zavisnosloženih rečenica, odnosno priložne i objektno rečenice (*Kad se gricka, buči, šeta, drugima to jako smeta. Svi se glumci ovdje trude da publici lijepo bude*). Čitanjem slikovnice „U kazalištu“ dijete obogaćuje svoj leksik, odnosno usvaja nove riječi poput *kazalište, predstava, bonton, premijera, ulaznica, loža, gledatelj, glumac, teatar*.

Slika 3. Slikovnica "U kazalištu"

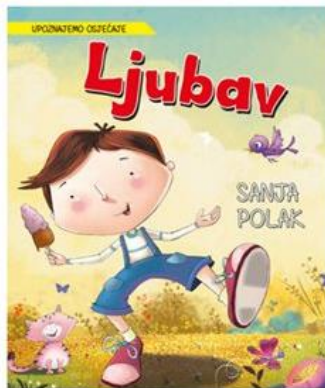
Elektronički izvor: URL:

https://www.google.com/search?q=u+kazali%C5%A1tu+marijana+krizanovic&tbm=isch&ved=2ahUKEwjG9-yJ_cj5AhXm2rsIHdyEAKIQ2-cCegQIABAA&oq=u+kazali%C5%A1tu+marijana+krizanovic&gs_lcp=CgNpbWcQAzoGCAAQHhAFUNITWOPrYPdsaABwAHgAgAFkiAHKDplBBDIwLjGYAQCgAQGgAQtd3Mtd2l6LWltZ8ABAQ&scient=img&ei=gk36YsauOea17_UP3ImKkAQ&bih=739&biw=1536#imgrc=92xZuj0UaAb6xM [Pristupljeno: 15.8.2022.]

10.3. Slikovnica „Ljubav“

Slikovnica „Ljubav“, autorice Sanje Polak dio je serijala „Upoznajemo osjećaje“. Ova slikovnica govori o ljubavi, odnosno osnovnom osjećaju koje dijete doživljava kroz situacije u svakodnevnom životu. Ostali serijali govore o drugim osnovnim osjećajima s kojima se djeca susreću, na primjer o strahu. U navedenoj slikovnici opisuje se osjećaj ljubavi kroz svakodnevne situacije. Nakon svakog opisa situacije završava se sa sintagmom, kao na primjer *Volim kišu, Volim ples, Volim balone, Volim igralište*. Riječi koje se povezuju s osjećajem ljubavi jesu *kiša, ples, baloni, igralište, prijatelji, mama* te se na taj način jasno oslikavaju pojmovi koji kod djece izazivaju osjećaj ljubavi i radost. U slikovnici autorica se koristi s mnogo uzvika kako bi opisala zvukove iz prirode (*Kap kap kap! Šljap šljap šljap! Pljes pljes pljes!*). Imenice koje se koriste su *kiša, kišobran, rođendan, baloni, ples, škola, sladoled, prijatelji, igralište, ljubav, mama* i bliske su djeci koja se susreću s njima u svakodnevnoj komunikaciji. Slikovnica je pisana u prezentu, ali koristi se i perfekt za opisivanje događaja iz prošlosti. Rečenice u slikovnici su jednostavne. Postoje jednostavne koje su neproširene, kao na primjer *Pada kiša* te jednostavne proširene, na primjer *Nina slavi rođendan*. Čitanjem ove slikovnice dijete upoznaje osjećaj ljubavi kroz svakodnevne situacije, kao na primjer razgovor s majkom, druženje s prijateljima, vremenske promjene.

Slika 4. Slikovnica "Ljubav"

Elektronički izvor: URL:

https://www.google.com/search?q=ljubav+sanja+polak+slikovnica&tbm=isch&ved=2ahUKEwirk5WT_cj5AhUUkPOHHTz9A40Q2-cCegQIABAA&oq=ljubav+sanja+polak+slikovnica&gs_lcp=CgNpbWcQAzoICAAQsQMqgwE6CAgAEIAEELEDOgUIABCABDoECAAAQz0LCAAQgAQsQMqgwE6BwgAELEDEEM6BAgAEB46BggAEB4QCDoECAAQGFICVj7J2CqKWgAcAB4AYABwwGIAbEVkgEEMjcuM5gBAKABAaoBC2d3cy13aXotaW1nwAEB&scient=img&ei=lk36YqvwHJSg9u8PvPqP6Ag&bih=739&biw=1536#imgsrc=um0bb_D1S2MblM [Pristupljeno: 15.8.2022.]

10.4. Slikovnica „Ovčicu je strah jer će dobiti brata“

Slikovnica „Ovčicu je strah jer će dobiti brata“ edukativna je slikovnica koju su napisale Tatjana Gjurković i Tea Knežević. Slikovnica je dio serijala slikovnica u kojima se opisuju različite emocije kroz svakodnevne situacije i probleme unutar obitelji i života s kojima se djeca susreću. Glavni lik u slikovnici je antropomorfiziran, odnosno glavni lik je životinja kojoj su pripisane ljudske osobine. Ovčica je glavni lik slikovnice koja živi sa svojom majkom i ocem te je vrlo sretna. Kada je saznala da će dobiti brata, bila je uzbuđena, ali nakon nekog vremena počela je osjećati strah. Strah ovčice prikazan je kroz različite situacije koje se opisuju u slikovnici. Tako bi Ovčica skupila svoje igračke i stisnula se u kut, po noći bi teško zaspala zbog straha, nije se htjela igrati sa svojim prijateljima, sanjala je ružne snove i bojala se da više neće biti voljena. Na kraju slikovnice, ovčica osjeća ljubav i sigurnost kroz zagrljaj roditelja, što se opisuje sintagmama *moja maza*, *moja voljena djevojčica*, *biti uvijek tu* kojima se izražava ljubav i naklonost. Imenice koje se najčešće koriste u slikovnici, a bliske su djeci i njihovim svakodnevnim situacijama jesu *ovčica*, *brat*, *vrt*, *pile*, *kravica*, *konjić*, *mama*, *tata*, *imanje*, *igračke*, *noć*, *snovi*. Pridjevi kojima se opisuju imenice u slikovnici su *plavi* (cvjetovi), *mali* (vrt), *malog* (bracu), *iznenađena*, *zbunjena* (ovčica), *starija* (seka),

namrštena, povučena, uplašena (ovčica), ružni (snovi). Sintagme koje se koriste za predočavanje straha glavnog lika su *namrštena ovčica, povučena ovčica, uplašena ovčica, zabrinuta ovčica, strašne scene.* Slikovnica je pisana u perfektu, prezentu i futuru. Od rečenica prevladavaju složene, odnosno nezavisnosložene i zavisnosložene rečenice, ali ima i manji broj jednostavno proširenih rečenica. Od nezavisno složenih rečenica pojavljuju se suprotne i sastavne rečenice, kao na primjer *Ovčica je odmahнула glavicom i rekla da je samo malo umorna.* Primjer za suprotnu rečenicu je rečenica *Ovčica se jako voljela igrati s prijateljima, ali je ipak najviše uživala u igri sa svojom mamom i svojim tatom.*

Slika 5. Slikovnica "Ovčicu je strah jer će dobiti brata"

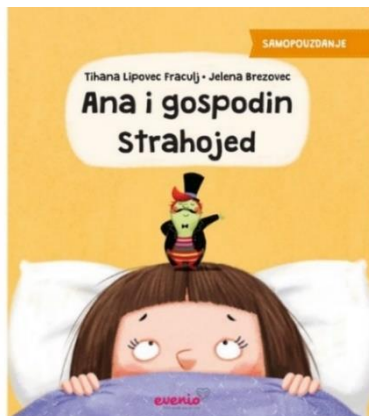
Izvor: arhiva autorice

10.5. Slikovnica „Ana i gospodin Strahojed“

Slikovnica „Ana i gospodin Strahojed“ dio je serije slikovnica o socioemocionalnim kompetencijama koje se razvijaju kod djece. Autorica teksta je Tihana Lipovec Fraculj, a navedena slikovnica govori o razvoju samopouzdanja, o vjerovanju u sebe i svoje sposobnosti te prevladavanju vlastitih strahova. Ana je djevojčica koja se boji svega i svačega, boji se susjedova psa, ulične svjetiljke, boji se škole, a najviše čega se bojala bila je audicija za zbor. Ona je jako voljela pjevati, ali strah od audicije bio je prevelik. Kroz slikovnicu pojavljuju se i nove tvorbe, složenice s riječju *strah*, na primjer *Strahograd* i *Strahojed*. Osjećaj straha izaziva različite negativne situacije pa tako Ana nije mogla zaspati, imala je mučnine, bolio ju je želudac. Jedne noći počela se iza lijevog uha te joj je u tom trenutku iz uha izašao čovječuljak Strahojed koji ju je odveo u Muzej strahova, u Strahograd. Djevojčica se tamo upoznala s različitim strahovima, a susrela se i sa svojim najvećim strahom, strahom od audicije. Našla se na pozornici gdje se sjetila svih pohvala i sama sebi je rekla da ona to može. Pjevala je bez straha

sve dok ju nije majka probudila i shvatila da je to bio san. Na važan dan, dan audicije Ana je prevladala svoj strah na način da se počejala iza lijevog uha, nekoliko puta je udahнула te se prisjetila Strahojeda koji joj pjeva „U strahu su vel’ke oči; samo diši, pa će proći.“ Izrazi kojima se dočarava pojam straha jesu *susjedov pas, ulična svjetiljka, test iz matematike, strah od audicije, strah od škole*. Najčešće imenice koje se koriste u slikovnici, a povezane su s pojmom straha su *dijete, djevojčica, pas, svjetiljka, škola, audicija, mašta, muzej, zbor*. Pridjevi koji opisuju imenice, a spomenuti su u slikovnici su *radoznalo* (dijete), *uporni* (strahovi), *bujna* (mašta), *bucmast, šaren* (čovječuljak), *šarena* (prostorija), *tople* (ruke). Slikovnica je pisana u prezentu i perfektu. Rečenice su jednostavne i složene, nezavisnosložene i zavisnosložene. Primjer jednostavne proširene rečenice je rečenica *Ana se, naime, bojala svega i svačega*. Od nezavisnosloženih rečenice, može se izdvojiti rečenica *Ana je imala bujnu maštu, a to je svakomu strahu omiljena hrana*. Rečenica *Ana nikako nije mogla zaspati jer se sutradan u školi održavala audicija za zbor* primjer je priložne zavisnosložene rečenice.

Slika 6. Slikovnica "Ana i gospodin Strahojed"

Elektronički izvor: URL:

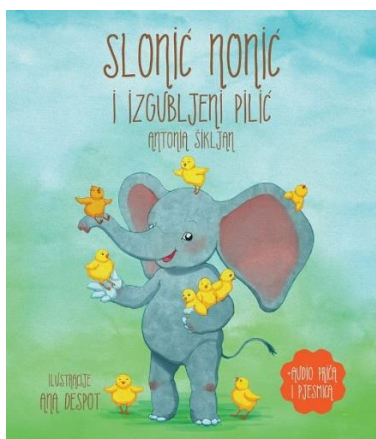
https://www.google.com/search?q=ana+i+gospodin+strahojed+slikovnica&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiv3viBkNX5AhVFi_0HHSPjDygQ_AUoAXoECAEQAw&biw=1536&bih=739&dpr=1.25#imgsrc=5-etOpcdFo_KTM [Pristupljeno: 20.8.2022.]

10.6. Slikovnica „Slonić Nonić i izgubljeni pilić“

„Slonić Nonić i izgubljeni pilić“ napisala je Antonia Šikljan, a slikovnica je dio serijala slikovnica „Prijatelji su obitelj“. Ovo je slikovnica u kojoj se govori o važnosti prijateljstva, o tome kako je vrlo bitno od najranije dobi razvijati prijateljstva jer upravo prijatelji su obitelj koju stvaramo. Slonić Nonić glavni je lik slikovnice, dodijeljene su mu

osobine ljudi. Jako se volio igrati s pilićima koje je jednog dana morao i pričuvati, međutim najmanji pilić se izgubio te je Slonić Nonić bio vrlo zabrinut i tužan. Zabrinutost i tuga prikazana je kroz to što slon kada se pilić izgubio nije mogao jesti, nije imao apetita. Slonić Nonić imao je jedan cvijet koji ga je uvijek smirio, a upravo tamo pronašao je svog prijatelja pilića. Sa svojom majkom slonicom Jelicom svaki dan je zalijevao cvijeće, a zahvalnost cvijeća opisana je kroz to da svaki dan cvijeće otvara svoje latice. Osim što su pilići i slon bili prijatelji, upravo Slonić Nonić njima je bio i zaštitnik i zamjenska mama jer bi ih on čuvao kada nje nije bilo. Slikovnica opisuje plemenitog slona u svakodnevnim situacijama. Imenice koje se koriste u slikovnici bliske su djeci i poznate im iz svakodnevnog života. Od riječi koje su u vezi s prijateljstvom, a povezane su sa svakodnevnim situacijama mogu se izdvojiti imenice *pilići, igra, prijatelj*. Ostale imenice koje se spominju u slikovnici jesu *slonić, zaštitnik, surla, trikovi, cvijeće, ljuljačka, tobogan, dvorište*. Pridjevi koji opisuju imenice i dodatno dočaravaju doživljaj jesu *bucmasti (slonić), akrobatski (trikovi), mali (pilići), velike (uši), debele (nožice)*. Slikovnica je pisana u prezentu i perfektu, a rečenice su složene. Od nezavisnosloženih rečenica koriste se suprotne i sastavne, a od zavisnosloženih rečenica priložne. Za primjer suprotne rečenice može se izdvojiti rečenica „U tim zabavnim trenucima pilići bi veselo pijukali, a slonić Nonić razdragano bi trubio“, a za primjer sastavne rečenica „Nonić mu sav sretan zahvali na informaciji i potrči k ljuljačkama.“ Od priložnih rečenica može se izdvojiti rečenica „Kada bi padala kiša, slonić Nonić čuvao bi piliće ispod svojih velikih ušiju.“ Slikovnica „Slonić Nonić i izgubljeni pilić“ obogaćuje leksički fond kod djece, odnosno djeca kroz ovu slikovnicu usvajaju nove riječi (*surla, trikovi, zaštitnik, sumrak, sjenik*).

Slika 7. Slikovnica "Slonić Nonić i izgubljeni pilić"

Elektronički izvor: URL:

https://www.google.com/search?q=sloni%C4%87+noni%C4%87+i+izgubljeni+pili%C4%87&tbm=isch&ved=2ahUKEwjw4SDkNX5AhU4kf0HHTpCDDoQ2-cCegQIABAA&oq=sloni%C4%87+noni&gs_lcp=CgNpbWcQARgBMgQIABAYMgQIABAYOgQIABBDOgQIABADQggIABCABBCxAzoICAAQsQMqgwE6BQgAEIAEOgsIABCABBCxAxCDAVDAB1iHGGDFI GgAcAB4AIAB8wGIAZwNkgEFNS40LjOYAQCgAQGgAQtn3Mtd2I6LWltZ8ABAQ&sclient=img&ei=asAY7CdL7ii9u8PuoSx0AM&bih=739&biw=1536#imgrc=MZLLP9y7Vmhxfm [Pristupljeno: 20.8.2022.]

10.7. Slikovnica „Mrljek i Prljek mućkaju bljakavi napitak – Priča o pokvarenom zubu“

„Mrljek i Prljek mućkaju bljakavi napitak – Priča o pokvarenom zubu“ slikovnica je koju je napisala Jelena Pervan, a dio je serije „Higijena“. Slikovnica je pisana na šaljiv i zanimljiv, ali s druge strane opet poučan način kroz koji se potiče djecu na brigu o osobnoj higijeni, u ovom slučaju na pranje zubi te što će se dogoditi ako ne budu prala zube. Glavni likovi su Mrljek i Prljek koji su zapravo bakterije te ulaze u usta dječaka Lovre, koji nikako ne voli prati svoje zube, kako bi iz njegovog zuba napravili bljakavi napitak. Dječak Lovro nije volio prati svoje zube, ali jako je volio jesti slatkiše. Kada su Mrljek i Prljek ušli u njegov zub, jako ga je počeo boljeti i morao je posjetiti zubara. Nakon posjete uspio se riješiti Mrljeka i Prljeka. Osjećaj boli dočaran je kroz plač djeteta te je Lovro pritisnuo svoj desni obraz rukom. Smrad iz njegovih usta sestra Nena nije mogla podnijeti pa je morala začepiti nos. Riječi koje se pojavljuju u slikovnici, a povezuju se sa zuboboljom i higijenom zuba jesu imenice *bakterije*, *kakao*, *zubi*, *zubarica*, *čokolada*, *napitak*, *mjehurići*, *pasta (za zube)*, *četkica (za zube)*, a od ostalih imenica koje se koriste u slikovnici mogu se izdvojiti *baka*, *slamka*, *recept*. Sve imenice bliske su djeci te ih je većina povezana s brigom o osobnoj higijeni i usvajanjem zdravih navika. Pridjevi kojima se opisuju imenice jesu *zločkaste* (bakterije), *ukusan smrdljiv* (kakao), *bljakasti* (okus), *mliječna*, *tamna*, *bijela* (čokolada), *prljavi šuplji* (zub), *prljavi slasni* (napitak). U slikovnici se isprepliće perfekt s prezentom, a rečenice su jednostavne i složene. Rečenica „Sljedećeg je dana Lovro otišao svojoj zubarici“ primjer je jednostavne proširene rečenice. Za primjer sastavne nezavisnosložene rečenice može se izdvojiti rečenica „Lovro je vodom promućkao usta pa ispljunuo i prljavštinu, i kakao bljakao, i Mrljeka i Prljeka.“ Primjer zavisnosložene rečenice (vremenska) je rečenica „Kad je Lovro stigao kući, zinuo je i ogledalcem tražio Mrljeka i Prljeka u svojim zubima.“

Slika 8. Slikovnica "Mrljek i Prljek mučkaju bljakavi napitak - Priča o pokvarenom zubu"

Elektronički izvor: URL:

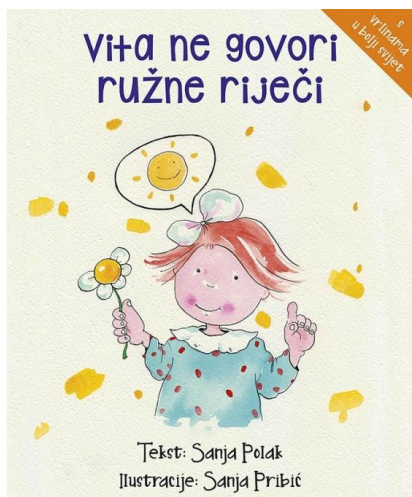
https://www.google.com/search?q=mrljek+i+prljek+mu%C4%87kaju+bljakavi+napitak+slikovnica&tbm=isch&ved=2ahUKEwji7d6YkdX5AhXZNOwKHRG6BZkQ2-cCegQIABAA&oq=mrljek+i+prljek+mu%C4%87kaju+bljakavi+napitak+slikovnica&gs_lcp=CgNpbWcQAZoECAAQGFCQAVjDFmDEF2gAcAB4AIABcYgBowmSAQM3LjWYAQCgAQGqAQtdnd3Mtd2l6LWIz8ABAQ&sclient=img&ei=N60AY6L2LNnpsAeR9JbICQ&bih=739&biw=1536#imgsrc=MN6oCQtDlj-wqM
[Pristupljeno: 20.8.2022.]

10.8. Slikovnica „Vita ne govori ružne riječi“

Slikovnica „Vita ne govori ružne riječi“ problemska je slikovnica koju je napisala Sanja Polak. U navedenoj slikovnici govori se o ružnim riječima, odnosno o problemu koji je danas sve više raširen među ljudima pa tako i djecom. Vita je djevojčica koja je vrlo sretna, voli se igrati sa svojim prijateljicama i uvijek govori lijepo riječi. Dječak Luka je tužan i stalno svojim prijateljima govori ružne riječi, a Viti i njezinim prijateljima se to ne sviđa te pomoću djeda i njegovih savjeta pokušavaju promijeniti Lukino ponašanje. Na kraju su uspjeli tako što su rekli da im smeta kada ih vrijeđa, kada govori ružne riječi te da znaju da je tužan, ali ima prijatelje koji su uz njega. Slikovnica je namijenjena djeci kako bi od malena uvidjela da nije lijepo govoriti ružne riječi i vrijeđati drugu djecu. Pisana je na način prilagođen djeci i u skladu s gramatičkim i leksičkim pravilima. Najčešće sintagme koje se spominju u slikovnici, a spoj su pridjeva i imenice jesu *dobra djevojčica, vesele pjesme, lijepo cvijeće, lijepo riječi, ružne riječi, smiješne priče, mala beba, nesretna djeca*. Od navedenih sintagmi, *mala beba, ružne riječi, nesretna djeca* te sintagme *blesava lutkica, šašava glava, šeprtlja prava* jesu one koje se

povezuju s ponašanjem koje nije primjereno dječjoj dobi, odnosno s ruganjem dječaka prema drugoj djeci i izgovaranjem ružnih riječi. Slikovnica je pisana u prezentu. U slikovnici se koriste jednostavne proširene rečenice (na primjer „Moje prijateljice Sara i Dora nikada ne govore ružne riječi“) te složene rečenice. Prevladavaju nezavisnosložene rečenice, odnosno sastavne, rastavne i suprotne rečenice. Primjer rastavne nezavisnosložene rečenice je rečenica „Smijeh najbrže briše ili suši suze.“ Zavisnosloženih rečenica također ima, a od njih najčešće su subjektne, objektne i priložne rečenice. Primjer za objektnu zavisnu rečenicu je rečenica „Djed Stjepan se zajedno s mojom bakom, mamom i tatom pobrinuo da Luka više ne bude nesretan.“ Slikovnica „Vita ne govori ružne riječi“ može pomoći djeci kako bi naučila da nije lijepo govoriti ružne riječi te ujedno djeca kroz navedenu slikovnicu usvajaju i nove riječi (*dobrota, tuga, problem, namrgođen, svađa, mudar*), odnosno obogaćuju svoj leksik.

Slika 9. Slikovnica "Vita ne govori ružne riječi"

Elektronički izvor: URL:

https://www.google.com/search?q=vita+ne+govori+ru%C5%BEne+rije%C4%8Di+slikovnica&tbm=isch&ved=2ahUKEwiXo9efkdX5AhU0IMUKHZjECw4Q2-cCegQIABAA&oq=vita+ne+govori+ru%C5%BEne+rije%C4%8Di+slikovnica&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECAAQAzoFCAAQgAQ6CAgAELEDEIMBOggIABCABBCxAzoECAAQHjoECAAQEzoGCAAQHhATOgYIABAEAhQqgdY1DpgizxoAHAAeACAAZYBiAGhHpIBBTI2LjEzmAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWfAAQE&scient=img&ei=Rq0AY5foEbTAIAaYia9w&bih=739&biw=1536#imgrc=3BRrhW28qlxxcM

[Pristupljeno: 20.8.2022.]

11. ZAKLJUČAK

Slikovnica je prva knjiga u životu djeteta, a upravo ona ima veliku ulogu u razvoju govora i jezika. Djetetu je potrebno da mu se čita već od rođenja pa kasnije i dijete samostalno počinje listati i čitati slikovnice. Nadalje, vrlo je bitno izabrati slikovnicu koja odgovara djetetovim mogućnostima i potrebama. U današnje vrijeme sve više se pojavljuju problemske slikovnice koje opisuju djetetove emocije i u kojima se kroz različite situacije dijete susreće s problemima sadašnjice. Čitajući odabrane slikovnice djeca obogaćuju svoj leksik, usvajaju riječi s kojima se možda još nisu susrela, usvajaju pravila ponašanja, upoznaju se s određenim emocijama. Istraživanjem je potvrđeno kolika je važnost čitanja djeci od rođenja jer upravo čitanje slikovnica utječe na razvoj govora i rječnika, razumijevanje emocija, razvoj pamćenja, upoznavanje odnosa u društvu, razvoj logičkog mišljenja te razvoj spoznajnog svijeta kod djece.

12. LITERATURA

1. Anić, V. (1994.) *Rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi Liber.
2. Barić, E. i dr. (1995.) *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Batinić, Š. i Majhut, B. (2017.) *Hrvatska slikovnica do 1945.* Zagreb: Hrvatski školski muzej i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
4. Berruto, G. (1994.) *Semantika*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus.
5. Crnković, M. (1990.) *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Crnković, M. i Težak, D. (2002.) *Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
7. Čačko, P. (2000.) Slikovnica, njezina definicija i funkcije. U Javor, R. (ur.) *Kakva je knjiga slikovnica*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, str.12-16.
8. Čičko, H. (2000.) Dva stoljeća slikovnice. U Javor, R. (ur.) *Kakva je knjiga slikovnica*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, str.17-19.
9. Dujmović Markusi, D. (2019.) *Fon – Fon 1 udžbenik hrvatskoga jezika za prvi razred gimnazije i četverogodišnjih strukovnih škola*. Zagreb: Profil Klett d.o.o.
10. Dujmović Markusi, D. i Španjić, T. (2020.) *Fon – Fon 2 udžbenik hrvatskoga jezika za drugi razred gimnazije i srednjih strukovnih škola*. Zagreb; Profil Klett d.o.o.
11. Frančić, A., Hudeček, L. i Mihaljević, M. (2005.) *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
12. Hameršak, M. i Zima, D. (2015.) *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international d.o.o.
13. Hlevnjak, B. (2000.) Kakva je to knjiga slikovnica? U Javor, R. (ur.) *Kakva je knjiga slikovnica*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, str.7-11.

14. Javor, R. (ur.) (2000.) *Kakva je knjiga slikovnica*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
15. Kos-Paliska, V. (1997.) Likovni govor slikovnice. U Javor, R. (ur.) *Dječja knjiga u Hrvatskoj danas – teme i problemi*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, str.88-92.
16. Kovač-Prugovečki, Zalar, D. i Zalar, Z. (2009.) *Slikovnica i dijete. Kriička i metodička bilježnica 2*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
17. Pavličević-Franić, D. (2005.) *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.
18. Petrović-Sočo, B. (1997.) *Dijete, odgajatelj i slikovnica*. Zagreb: Alinea.
19. Posokhova, I. (2008.) *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece*. Zagreb: Ostvarenje d. o . o.
20. Pranjković, I. i Silić, J. (2007.) *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
21. Vodopija, I. (2007.) *Dijete i jezik. Od riječi do SMS-a*. Osijek: Matica hrvatska.

MREŽNI IZVORI:

1. Balić-Šimrak, A. i Narančić Kovač, S. (2011.) Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama. *Dijete, vrtić, obitelj*. [Online] 17 (66). str. 10-12. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/124188> [Pristupljeno: 25. lipnja 2022.]
2. Gazdić-Alerić, T., Širinić, A. i Pavlović, I. *Hrvatski standardni jezik*. Zagreb: Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET. [Online] Dostupno na: <https://edutorij.e-skole.hr/share/proxy/alfresco-noauth/edutorij/api/proxy-guest/9800a2c9-e082-4764-a090-470355be837e/index.html> [Pristupljeno: 16. studenog 2022.]
3. Hudeček, L. i Mihaljević, M. (2017.) *Hrvatska školska gramatika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. [Online] Dostupno na: <http://gramatika.hr/#> [Pristupljeno: 16. studenog 2022.]

4. Ljubešić, M. (2020.) Rana komunikacija i njezina uloga u učenju i razvoju djeteta. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. [Online] Dostupno na: <https://vrtic-veverica.zagreb.hr/UserDocsImages/2020/Za%20roditelje/Logopedski%20kuti%C4%87/Novosti%20i%20informacije/Rana%20komunikacija.pdf> [Pristupljeno: 13. lipnja 2022.]
5. Martinović, I. i Stričević, I. (2011.) Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium*. [Online] IV (1). str.39-63. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/136168> [Pristupljeno: 5. listopada 2022.]
6. Semantika (2021.) *Hrvatska enciklopedija*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. [Online] Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=55330> [Pristupljeno: 30. studenog 2022.]
7. Šego, J. (2009.) Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece; jezične igre kao poticaj dječjem govornom razvoju. *Govor*. [Online] 26 (2). str. 119-149. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/244957> [Pristupljeno: 8. listopada 2022.]
8. Velički, V. (2009.) Poticanje govora u kontekstu zadovoljavanja dječjih potreba u suvremenom dječjem vrtiću. *Metodika: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*. [Online] 10 (18). str. 80-91. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/63969> [Pristupljeno: 22. rujna 2022.]
9. Verdonik, M. (2015.) *Slikovnica – prva knjiga djeteta*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci. [Online] Dostupno na: https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_za_web_SPKD.pdf [Pristupljeno: 5. lipnja 2022.]

13. IZVORI

1. Gjurković, T. i Knežević, T. (2016.) *Ovčicu je strah jer će dobiti brata*. Varaždin: Evenio d.o.o.
2. Kozina, F. (2022.) *Baci dudu*. Zagreb: Naša djeca d.o.o.
3. Križanović, M. (2019.) *U kazalištu*. Zagreb: Eskadrila d.o.o.
4. Lipovec Fraculj, T. (2019.) *Ana i gospodin Strahojed*. Varaždin: Evenio d.o.o.
5. Pervan, J. (2020.) *Mrljek i Prljek mučkaju bljakavi napitak – Priča o pokvarenom zubu*. Varaždin: Evenio d.o.o.
6. Polak, S. (2018.) *Upoznajemo osjećaje – Ljubav*. Kastav: Extrade d.o.o.
7. Polak, S. (2020.) *Vita ne govori ružne riječi*. Kastav: Extrade d.o.o.
8. Šikljan, A. (2021.) *Slonić Nonić i izgubljeni pilić*. Zagreb: Media Servis Global d.o.o.

14. POPIS SLIKA

Slika 1. Glagolski oblici	21
Slika 2. Slikovnica "Baci dudu"	24
Slika 3. Slikovnica "U kazalištu"	26
Slika 4. Slikovnica "Ljubav".....	27
Slika 5. Slikovnica "Ovčicu je strah jer će dobiti brata"	28
Slika 6. Slikovnica "Ana i godpodin Strahojed"	29
Slika 7. Slikovnica "Slonić Nonić i izgubljeni pilić"	30
Slika 8. Slikovnica "Mrljek i Prljek mučkaju bljakavi napitak - Priča o pokvarenom zubu"	32
Slika 9. Slikovnica "Vita ne govori ružne riječi"	33

15. SAŽETAK

Komunikacija je nužna u društvu te upravo zbog toga je vrlo bitno da od rođenja dijete pravilno usvaja jezik i govor. Veliku ulogu u razvoju govora i jezika ima čitanje slikovnica djeci od rođenja. Važno je odabrati slikovnicu koja odgovara djetetovim mogućnostima i potrebama. Danas su sve više raširene problemske slikovnice koje imaju važnu ulogu u razvoju djeteta. U takvim slikovnicama glavni lik susreće se sa situacijama i problemima koji se pojavljuju u svakodnevnom životu te se na djeci primjeren način opisuje rješavanje takvih problema. Rad prikazuje utjecaj čitanja slikovnica na govorni i jezični razvoj. Leksička i gramatička obilježja analiziraju se kroz odabrane slikovnice koje su namijenjene različitim uzrastima djece. U radu su analizirane problemske i edukativne slikovnice čija je uloga i govorno-jezični razvoj djece, odnosno širenje leksika.

KLJUČNE RIJEČI: slikovnica, dijete, jezična obilježja, usvajanje leksika

16. SUMMARY

Communication is necessary in society and that is precisely why it is very important that a child acquires language and speech correctly from birth. Reading picture books to children from birth plays a big role in the development of speech and language. It is important to choose a picture book that corresponds to the child's abilities and needs. Today, problematic picture books are more and more widespread, which play an important role in the development of a child. In this type of picture books, the main character encounters situations and problems that appear in everyday life and this describes the solution in an appropriate way for children, learning to solve such problems. The work shows the impact of reading picture books on speech and language development. Lexical and grammatical features are analyzed through selected picture books that are intended for different ages of children. The work analyzed problematic and educational picture books, the role of which is also the speech and language development of children, respectively the expansion of their vocabulary.

KEYWORDS: picture book, child, language features, acquisition of vocabulary